

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА

В. А. ВЛАСЕНКО, кандидат економічних наук, доцент;

Я. О. БАРИБІНА, кандидат економічних наук, доцент

(Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо впровадження ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств в умовах ринку. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення. **Результати.** У статті розглянуто основні напрями формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств. Обґрунтовано економічний зміст наукового поняття «процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства». Узагальнено ключові характеристики й особливості фінансового забезпечення розвитку підприємства. **Практична значущість результатів дослідження.** Запропоновано алгоритм процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства в умовах мінливого середовища з його складовими елементами та практичними заходами.

Ключові слова: розвиток підприємств, джерела фінансування, фінансове забезпечення розвитку підприємств, соціально-економічна система, процес управління, процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств, ринкове середовище.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Трансформаційні процеси в основних галузях та секторах національної економіки призвели до необхідності перегляду діючої парадигми управління соціально-економічними системами на мікро-, мезо- та макрорівнях. Постійна турбулентність ринкового середовища, загострення конкурентної боротьби на ринкових сегментах, обмеженість матеріально-технічних, фінансових та трудових ресурсів на сировинних (товарних), фінансових ринках і ринку праці змушують керівників багатьох українських підприємств оперативно переглядати функціональні складові системи управління, концентруючи особливу увагу на процесах управління розвитком своїх функціональних підсистем.

У сучасних умовах функціонування й подальшого розвитку для керівників більшості підприємств актуальними є проблеми фінансу-

вання їхньої господарської діяльності. Правові особливості регулювання підприємницької діяльності, невеликий резерв альтернативних варіантів джерел фінансування, складні та громіздкі процедури кредитування, низький рейтинг інвестиційної привабливості й високий рівень збитковості українських підприємств зумовлюють поступове нарощування ними обсягів кредиторської заборгованості, що неминуче призводить до банкрутства чи пошуку радикальних заходів щодо ліквідації боргів за зобов'язаннями (розпродаж частини майна; зміна власників, видів діяльності; розукрупнення підприємств тощо). Підприємства, на яких використовуються сучасні управлінські технології щодо управління грошовими потоками, наприклад бюджетування, переважно акцентують увагу на ліквідації боргів і дотриманні пріоритетності виплат за фінансовими зобов'язаннями. За таких умов керівники підприємств систематично намагаються знайти нові доступні джерела фінансування не лише

поточної господарської діяльності, але й перспективного розвитку [9, с. 163–164].

Практика господарської діяльності засвідчила, що оптимальне використання потенційних можливостей підприємств та залучення прихованих резервів їх подальшого розвитку дозволяє чітко окреслити перспективні форми фінансового забезпечення розвитку суб'єктів господарської діяльності. З огляду на це, ознайомлення з можливими джерелами фінансового забезпечення розвитку підприємств є надзвичайно актуальним і практично значущим науковим питанням. Важливими також є питання співвідношення та пошуку оптимальних джерел фінансування поточних і капітальних витрат підприємств з урахуванням принципів збалансованості й самофінансування. Тому для забезпечення ефективного поточного функціонування та подальшого соціально орієнтованого розвитку нагальною є потреба формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств в умовах трансформації ринкових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема вибору оптимальних джерел, форм і методів фінансового забезпечення розвитку підприємств становить неабиякий інтерес із боку зарубіжних та українських науковців і практиків. У сучасний період теоретичні та практичні аспекти вирішення питання формування ефективних систем управління на підприємствах, застосування дієвих процесів управління фінансовим забезпеченням їх розвитку, розробки механізмів фінансування суб'єктів господарської діяльності знайшли своє ґрунтовне висвітлення у фундаментальних працях провідних українських та іноземних науковців, серед яких слід виокремити М. Д. Білика, І. А. Бланка, Р. І. Балашову, Ю. М. Бездітку, Л. П. Гацьку, Є. Ф. Дибуну, Л. В. Діканя, І. В. Журавльову, В. А. Забродського, Л. І. Зяцьковську, А. А. Кугія, М. А. Кизима, Г. Г. Кірейцева, В. В. Ковалева, І. А. Ломачівську, А. В. Матюшина, К. І. Оксенюк, А. М. Поддєрьогіна, Г. В. Савицьку, О. О. Терещенко, М. В. Цопу, О. О. Шеремета, О. М. Ястремську та ін. [1–6, 8, 10, 12, 14, 15].

У своїх працях вчені та практики висвітлили загальні питання фінансування розвитку підприємств [1–3, 5, 8, 10, 15], визначили сутність, особливості, форми й методи фінансового забезпечення розвитку підприємств [1, 2, 4–6,

10, 12, 14], зупинилися на аналізі чинників, що впливають на вибір джерел фінансування розвитку підприємств в умовах мінливого конкурентного середовища [3–6, 8, 10, 13, 14].

Відаючи належне значному науковому добору науковців, їхні праці розкривають далеко не всю сукупність проблем формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств. Загальні питання управління фінансовими ресурсами на рівні окремих ринкових суб'єктів знайшли достатньо широке відображення в розробках провідних науковців, але проблеми належного фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств у межах єдиного процесу управління їх розвитком не досліджувалися достатньою мірою. Унаслідок цього виникає необхідність поглиблення наукового дослідження цієї проблеми, яка носить прикладний характер, становить значний теоретико-методологічний, методичний і практичний інтерес.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження, результати якого викладено в цій статті, є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо впровадження ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств в умовах ринку.

Відповідно до поставленої мети, у статті вирішено такі завдання: досліджено фінансове забезпечення як чинник соціально-економічного розвитку підприємств; розкрито онтологічний зміст наукової категорії «фінансове забезпечення підприємства», і запропоновано авторське трактування поняття «процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства»; узагальнено ключові характеристики й особливості фінансового забезпечення розвитку підприємства, на основі авторського підходу рекомендовано алгоритм процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства в умовах ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах ринкової конкуренції запорукою стійкого розвитку підприємства є його оптимальне фінансове забезпечення, під яким слід розуміти забезпечення підприємства основними й оборотними активами, власними та позичковими фінансовими ресурсами, що є достатніми для випуску й реалізації передбаченого обсягу виробництва. Фі-

нансове забезпечення передбачає безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, мінімізацію поточних витрат підприємства [2]. Ці питання повинні покладатися на менеджерів, які мають здійснити належне забезпечення підприємства необхідними ресурсами, особливо для успішного розвитку основного виробництва. Це передбачає вивчення цін та якості обладнання і сировини, що постачається на підприємство, репутації постачальників, оперативності й пунктуальності поставок, а також забезпечення підприємства розвинутими засобами комунікацій, природними ресурсами, джерелами енергії тощо [8]. Значну увагу менеджерам слід приділити вивченню взаємовідносин підприємства з усіма його контрагентами (стейкхолдерами).

Розглянемо економічну сутність та етимологічний зміст наукової категорії «фінансове забезпечення» в контексті розвитку підприємства, оскільки в науковому дискурсі відсутня єдність думок дослідників щодо єдиного трактування цього поняття.

Окремі науковці під фінансовим забезпеченням підприємницької діяльності розуміють сукупність форм і методів, принципів та умов фінансування підприємства [13, с. 67]. Інші вважають, що фінансове забезпечення представляє собою комплекс організаційно-практичних, економічних заходів, спрямованих на своєчасне задоволення потреб підприємств у грошових коштах. Воно включає фінансове планування та фінансування діяльності підприємств, витребування, отримання, зберігання, економне і доцільне витрачання грошових коштів; контроль за їх використанням, облік і звітність. Отже, фінансове забезпечення підприємницької діяльності – це управління капіталом, діяльність щодо його залучення, розміщення та використання [16, с. 143].

Професор Р. І. Балашова стверджує, що фінансове забезпечення є складовою частиною господарської діяльності підприємства, у процесі якої існує необхідність проведення його об'єктивного та всебічного оцінювання. Фінансове забезпечення представляє собою основу функціонування підприємств, стимулює операційну діяльність, орієнтоване на їх економічний розвиток і містить конкретні цілі, що спрямовані на практичне досягнення поставлених завдань економічної політики підприємства [1, с. 37].

Разом із тим науковці В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк розглядають фінансове забезпечення функціональної підсистеми менеджменту персоналу як сукупність коштів, що спрямовуються на фінансування діяльності в галузі менеджменту персоналу. Фінансування відбувається за рахунок витрат на випуск продукції (послуг) [11, с. 48, 64].

Поняття «фінансування» визначається дослідниками як сукупність заходів, спрямованих на покриття потреб підприємства в капіталі, які включають мобілізацію фінансових ресурсів (коштів, їх еквівалентів і майнових активів) та їх повернення [3, с. 38].

Варто відзначити, що залежно від джерел фінансування фінансове забезпечення поділяється на: використання власного капіталу; кредитування або залучення капіталу; зовнішнє фінансування [12, с. 440]. Ці форми фінансування включають самофінансування (використання прибутку та амортизаційного фонду), залучення кредитних коштів, державне фінансування, гранти, тендери, залучення ресурсів міжнародних організацій і фондів, використання іменного та приватного капіталу, інвестування, лізинг [8]. Подібну думку відстоює І. А. Ломачівська, яка до власних джерел зараховує прибуток та амортизаційні відрахування, до залучених – кошти фінансово-кредитної сфери, державну допомогу, ресурси вітчизняних і міжнародних фондів та організацій, кошти приватних осіб [10, с. 38].

Учений Є. Ф. Діба стверджує, що фінансове забезпечення полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на вирішення окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта. При цьому автор розрізняє його забезпечувальну та регульовальну дію. Забезпечувальна дія виявляється у встановленні джерел фінансування і характеризує пасивний вплив фінансового забезпечення. Регульовальна – здійснює вплив через виділення достатніх коштів та через конкретну форму фінансового забезпечення, характеризує його активний вплив на діяльність господарюючого суб'єкта. До форм фінансового забезпечення автор зараховує самофінансування, акціонерний капітал, кредитування, безповоротне фінансування [4, с. 151].

Керівники підприємств зацікавлені врівноважувати інтереси між різними, задіяними у процесі діяльності, ресурсами, вони керу-

ються загальноприйнятими нормами, пріоритетами й увявленнями про цінності, мають перед собою цілі та програми щодо свого подальшого розвитку. Внутрішнє зростання забезпечується за рахунок розширення діючого виробництва шляхом розвитку власної матеріально-технічної бази та поетапного фінансування. Зовнішнє зростання відбувається приєднанням нових підприємств методом одноразового фінансування, придбанням заздалегідь обраного підприємства або фірми. Одноразове фінансування має сенс тільки за умови, що придбаний об'єкт має оптимальну вартість, готовий до експлуатації і може приносити прибуток. Крім того, придбання нових підприємств може здійснюватися з метою зміцнення власної справи й вигідного інвестування вільних грошових коштів [13, с. 82].

У результаті аналітичної оцінки встановлено, що питання фінансового забезпечення розвитку розглядаються більшістю дослідників для окремих типів підприємств, різної галузевої приналежності та сфери господарської діяльності, організаційно-правової форми та форми власності, унаслідок чого розкриваються їх економічні й організаційні складові.

У своїх роботах значна частина авторів підкреслюють, що стабільний фінансовий стан і, як наслідок, сталий розвиток підприємств є результатом і визначальним чинником економічної ефективності. Саме тому обґрунтування необхідності формування процесу фінансового забезпечення як напряму розвитку підприємств є одним із цільових завдань наукових досліджень.

Науковець Л. І. Зяцьковська відзначає, що фінансове забезпечення діяльності підприємств передбачає формування та використання фінансових ресурсів для задоволення потреб суб'єкта господарювання, регламентованих відповідними нормативними актами, що визначають способи їх мобілізації, розподілу й використання на всіх рівнях господарського управління [6, с. 149]. І. В. Журавльовою, О. М. Ястремською, Л. О. Моренковою та іншими вченими запропоновано фінансове забезпечення, поряд із фінансовими методами, фінансовими важелями, фінансовими інструментами, нормативним та інформаційним забезпеченням, зарахувати до складових фінансового механізму підприємства [14, с. 38–40].

Український науковець М. В. Цопа у процесі аналізу глобальної мети підприємства розглядає фінансове забезпечення як одну з окремих сфер його діяльності поряд із виробництвом, постачанням, рекламою, збутом, фінансовим результатом тощо [15, с. 127]. Тобто, дослідник вважає фінансове забезпечення одним із бізнес-процесів у межах функціональних підсистем підприємства як відкритої соціально-економічної системи.

Важливе значення науковці відводять фінансовому забезпеченню розвитку підприємств на рівні окремих галузей національної економіки. Так, Ю. В. Кіндзерський підтверджує важливість формування моделі забезпечення фінансовими ресурсами банківської діяльності, розглядає види цих ресурсів, способи їх залучення на підприємства промисловості, сільського господарства, транспорту, сфери послуг тощо [7, с. 233].

Варто зауважити, що фінансове забезпечення є основою функціонування підприємств, стимулює операційну діяльність, орієнтовану на їх економічний розвиток, і містить конкретні цілі, що спрямовані на практичне досягнення поставлених завдань економічної політики підприємства. Економічна сутність завдань, пов'язаних із фінансуванням модернізації суб'єктів господарювання, виражається у підвищенні темпів економічного зростання, забезпеченні ефективної соціальної політики. Теоретичне й методичне обґрунтування фінансового забезпечення економічного розвитку підприємства є актуальною проблемою, особливо в частині дослідження структури джерел, оптимальних умов формування ресурсів та ознак їх довгострокового використання.

Основним завданням формування фінансового забезпечення, у поєднанні зі стійкою комерційно-виробничою, фінансово-господарською діяльністю та економічним розвитком, є створення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечить підвищення рівня самофінансування за рахунок внутрішніх джерел, а також знизить його залежність від зовнішніх джерел фінансування.

У процесі дослідження фінансового забезпечення розвитку підприємства доцільно узагальнити ключові його характеристики та особливості (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові характеристики та особливості фінансового забезпечення розвитку підприємства

Ключова характеристика	Особливості прояву характеристики фінансового забезпечення
Формування джерел фінансування активів підприємства	Фінансове забезпечення впливає на співвідношення власних та залучених джерел фінансування і їх взаємозв'язок із певними видами активів, забезпечує досягнення запланованого рівня обсягів діяльності та розвиток підприємства
Досягнення фінансової стійкості підприємства	Виступаючи основою фінансової стійкості, фінансове забезпечення виявляє себе як здатність суб'єкта господарювання функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і капіталу у змінному внутрішньому та зовнішньому середовищі, гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі
Формування належного ресурсного забезпечення підприємства	Фінансове забезпечення є функціональною складовою ресурсного забезпечення підприємства, тому що воно спрямоване на завантаження необхідними для нормального функціонування підприємства видами ресурсів, характеризується доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та ліквідністю
Участь у розподільчій політиці підприємства	Фінансове забезпечення дозволяє забезпечити послідовність та ефективність розподілу ресурсів підприємства на основі підвищення ефективності рівня їх використання
Формування раціональної структури капіталу підприємства	Фінансове забезпечення спрямоване на відновлення та збільшення заощаджень і накопичення капіталу. Це необхідно для підтримки на високому рівні довгострокової динаміки економічного зростання, особливо в ситуації, коли доступні резерви зберегли свої потенційні можливості у процесі трансформаційних змін
Формування ефективного фінансового механізму підприємства	З метою посилення взаємозв'язку джерел фінансового забезпечення економічного зростання підприємства, методів і форм їх прояву необхідно використовувати сучасні фінансові інструменти (податки, збори, штрафи, надання пільг, дисконтних знижок, інвестиційних ресурсів, електронних грошей тощо)
Забезпечення належного рівня платоспроможності підприємства	Фінансове забезпечення повинне бути спрямованим на ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства, забезпечення своєчасного надходження і витрачання грошових коштів, підтримку його постійної платоспроможності
Забезпечення стійкості зростання виробничого потенціалу підприємства	Комплексний аналіз виробничого потенціалу дає можливість оцінити можливості досягнення певних результатів, створює умови для обґрунтованого підходу до формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства
Досягнення належного рівня самофінансування підприємства	Розгляд ключових питань щодо фінансового забезпечення діяльності підприємства має ґрунтуватися на знанні конкретних джерел її фінансування (внутрішніх та зовнішніх) із пріоритетністю принципу самофінансування

Науковці Л. В. Дікань і Ю. О. Голуб розглядають ґносеологічний зміст поняття «фінансове забезпечення діяльності підприємства» в більш широкому розумінні як «узагальнення сукупності заходів та умов, що сприяють сталому розвитку підприємства шляхом покриття витрат підприємства фінансовими ресурсами залежно від розміру виробництва та фінансового становища» [5, с. 66].

Виходячи з цього, на думку авторів, сутність поняття «процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства» можна розглядати як цілеспрямований процес підготовки, розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень, що спрямовані на забезпечення умов стійкого розвитку підприємства, покриття його поточних та одноразових витрат за рахунок на-

явних фінансових ресурсів, формування конкурентних переваг на ринкових сегментах.

Ефективний процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства має передбачати практичну реалізацію таких заходів:

1. Формування внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування активів як ключових чинників фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку суб'єкта господарської діяльності.

2. Визначення фінансових та економічних методів і форм фінансового забезпечення господарської діяльності.

3. Установлення інструментів фінансового забезпечення розвитку підприємств на основі елементів програмного забезпечення та сучасних інформаційних технологій (достатніх, часткових, недостатніх).

4. Визначення чинників, що впливають на ефективність фінансового забезпечення розвитку підприємства:

- тих, що визначають послідовність та ефективність використання потенціалу підприємства;
- тих, від яких залежить зростання накопичень і поповнення капіталу підприємства (внутрішні джерела фінансування).

5. Формування принципів фінансового забезпечення розвитку підприємства, а саме: поворотності, самофінансування, залучення внутрішніх накопичень і джерел фінансування майна.

6. Формування необхідного розміру ре-

сурсного забезпечення підприємства шляхом перерозподілу наявних ресурсів між функціональними підрозділами й бізнес-процесами, визначення мотивів поведінки та стимулів для працівників.

7. Створення належних умов для максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечить підвищення рівня самофінансування суб'єкта ринкових відносин, знизить його залежність від зовнішніх джерел фінансування.

На рис. 1 подано рекомендований алгоритм процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства в умовах ринку.

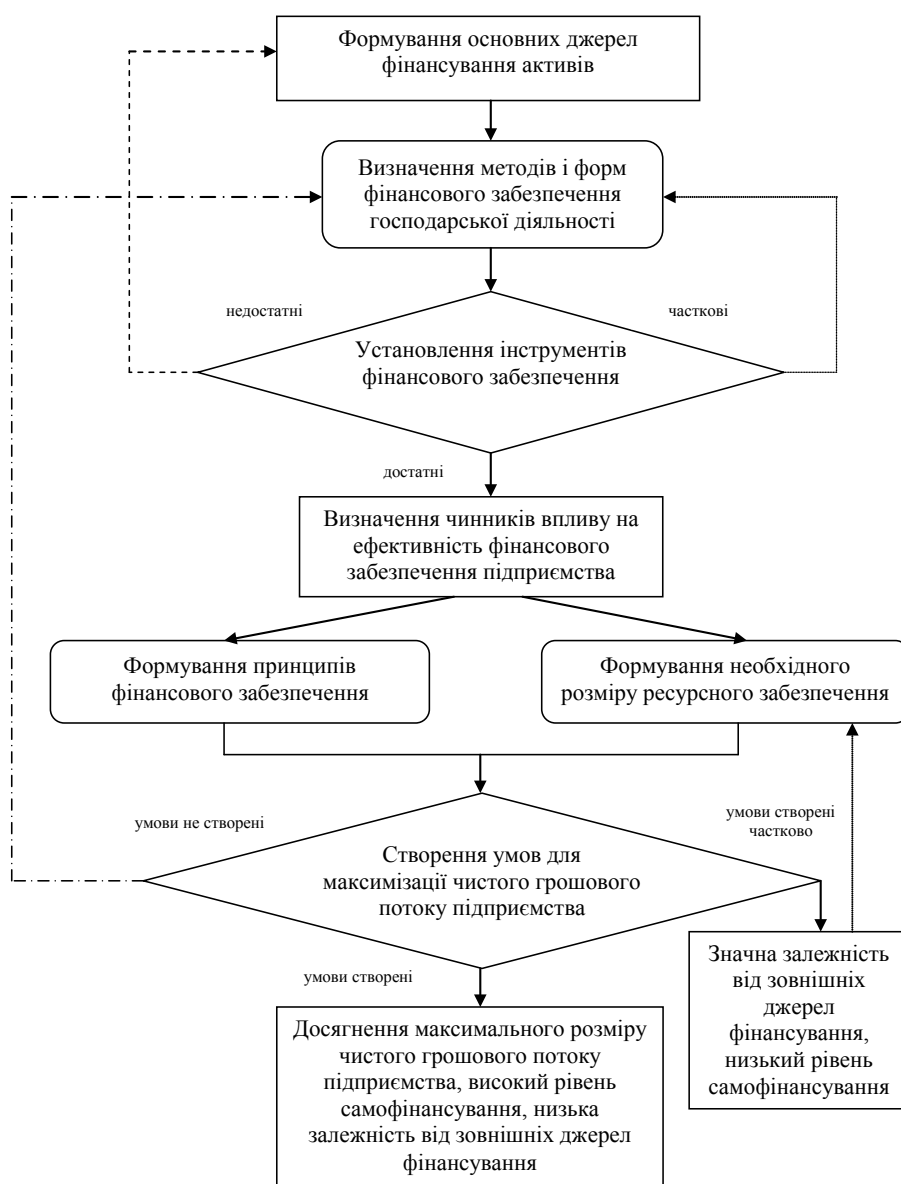

Рис. 1. Рекомендований алгоритм процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства в умовах ринку

Як бачимо з рис. 1, процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства представлятиме собою сукупність джерел, методів, форм, фінансових інструментів, заходів та дій функціональних виконавців щодо формування цільових грошових потоків господарюючих суб'єктів у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Воно має здійснюватися у формах, що є доступними для практичної реалізації, за допомогою чинників впливу на ефективність фінансування потреб підприємства.

У цьому контексті фінансове забезпечення є складовою частиною господарської діяльності підприємства, дозволяє сформувати раціональну структуру власного й позичкового капіталу як джерел формування його активів, підвищити ефективність їх використання, досягти покращення платіжної дисципліни, отримати планомірне надходження і витрачання вхідних та вихідних грошових потоків.

Складовими елементами фінансового забезпечення як чинника розвитку підприємства є окремі методи, форми й інструменти, за допомогою яких вони мають реалізовуватися.

Ці елементи виконують функції фінансової взаємодії контрагентів, джерел їх фінансування, представлених у формі грошового потоку. Здійснення цих функцій можливе за допомогою фінансових інструментів на основі елементів програмного забезпечення та сучасних інформаційних технологій.

З метою посилення взаємозв'язку джерел фінансового забезпечення економічного зростання, методів і форм їх прояву, необхідно використовувати відповідні фінансові інструменти (податки, збори, штрафи, надання пільг, емісію грошей, інвестиційні програми та проекти), тобто все те, що дозволить сформувати ресурси та їх перерозподілити, виявити мотиви та стимули для економічного зростання.

Фінансові інструменти повинні забезпечувати мобілізацію ресурсів із різних джерел, що дозволить розширити можливості фінансування перспективних проектів розвитку та сприятиме безпосередньому зростанню економічного потенціалу підприємства.

Таким чином, ґрунтуючись на результатах аналізу структури елементів фінансового забезпечення, джерел формування грошових потоків, керівництво підприємства зможе в перспективі коригувати напрями реалізації власної фінансо-

вої політики у взаємостосунках із дебіторами та кредитором, приймати виважені управлінські рішення відносно формування оптимальних обсягів виробничих запасів, створення резервів, реінвестування прибутку, його розподілу та споживання з урахуванням наявних фінансових можливостей і рівня забезпеченості ліквідними активами.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, запропоновані напрями формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств мають сприяти практичному впровадженню їх фінансової стратегії з конкретизацією окремих тактичних заходів реалізації фінансових програм суб'єктів господарської діяльності. Подальша імплементація рекомендованого алгоритму процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства в умовах ринку з його складовими елементами та практичними заходами сприятиме цілісності ресурсного забезпечення соціально-економічної системи, формуванню її стійких конкурентних переваг у ринковому середовищі, дозволить реалізувати сукупний потенціал внутрішніх бізнес-процесів у довгостроковій перспективі.

Разом із тим надзвичайно актуальними напрямами подальших наукових досліджень залишаються питання формування дієвих методик оцінювання ефективності фінансового забезпечення розвитку підприємств на основі рекомендованих складових процесу управління ним, що дозволять визначити особливості господарської діяльності, основні недоліки в роботі фінансової підсистеми та причини їх виникнення, а також на основі отриманих результатів обрати конкретні рекомендації щодо оптимізації фінансового забезпечення розвитку суб'єктів ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашова Р. И. Влияние финансового обеспечения на экономическое развитие предприятий / Р. И. Балашова // Вестник Института экономических исследований. – 2016. – № 3. – С. 37–45.
2. Бездітко Ю. М. Принципи розробки програм фінансового забезпечення інвести-

- ційної діяльності малих підприємств [Електронний ресурс] / Ю. М. Бездітко // Ефективна економіка : Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=532>. (дата звернення: 18.03.2017). – Назва з екрана.
3. Гацька Л. П. Проблеми фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні / Л. П. Гацька, В. Л. Журавський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2005. – № 80. – С. 37–40.
 4. Діба Е. Ф. Определение содержания санации производственной деятельности предприятия / Е. Ф. Діба // Вестник Омского университета. Сер. : Экономика. – 2012. – № 3. – С. 149–154.
 5. Дікань Л. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємства : сутність та джерела / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб // Економіка розвитку. – 2007. – № 3 (43). – С. 65–68.
 6. Зяцьковська Л. І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств / Л. І. Зяцьковська // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 148–155.
 7. Кіндзерський Ю. В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації : монографія / Ю. В. Кіндзерський. – Київ : ІЕП НАН України, 2013. – 535 с.
 8. Кугій А. А. Структурний аналіз фінансового забезпечення малого підприємництва [Електронний ресурс] / А. А. Кугій, С. М. Сокотенюк // Економічний вісник НТУУ КПІ. – 2014. – № 11. – Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/viewFile/45521/41698> (дата звернення: 18.03.2017). – Назва з екран.
 9. Кузьмін О. Є. Управління витратами на підприємствах : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, У. І. Когут. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 244 с.
 10. Ломачівська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва / І. А. Ломачівська // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – 2012. – Т. 17. – Вип. 3–4. – С. 37–43.
 11. Менеджмент персоналу : навч. посіб. / В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін. ; за заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. – Київ : КНЕУ, 2004. – 398 с.
 12. Оксенюк К. І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / К. І. Оксенюк // Молодий вчений. – 2017. – № 7 (47). – С. 440–443.
 13. Совершенствование долгосрочного кредитования промышленных предприятий: институциональный аспект : [монография] / И. В. Анненков, А. В. Матюшин, А. В. Половян, А. А. Охтеня ; науч. ред. В. П. Вишневицкий. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2008. – 142 с.
 14. Фінанси підприємства: теоретико-методичне забезпечення формування та відтворення : монографія / І. В. Журавльова, О. М. Ястремська, Л. О. Меренкова та ін. ; за заг. ред. І. В. Журавльової. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 428 с.
 15. Цопа Н. В. Управление развитием промышленных предприятий: методология, модели, методы : монография / Н. В. Цопа. – Донецк : ИТ «АРИАЛ», 2010. – 320 с.
 16. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; предисл. В. А. Антономова ; пер. с нем. В. С. Антономова и др. – Москва : Эксмо, 2007. – 864 с.

REFERENCES

1. Balashova, R. I. (2016). Vlijanie finansovogo obespechenija na jekonomicheskoe razvitie predprijatij [Influence of financial security on the economic development of enterprises]. *Vestnik Instituta jekonomicheskikh issledovanij – Bulletin of the Institute of Economic Research: Collected papers*, (3), (pp. 37–45) [in Russian].
2. Bezditko, Iu. M. (2011). Pryntsypy rozrob-

- ky program finansovoho zabezpechennia investytsiinoi diialnosti malych pidpriemstv [Principles of development of financial support programs for small enterprises' investment activity]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=532> (accessed 18 March 2017) [in Ukrainian].
3. Hatska, L. P. & Zhuravskiy, V. L. (2005). Problemy finansovoho zabezpechennia maloho biznesu v Ukraini [Problems of financial support of small business in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University: Collected papers. A Series "Economy"*, (80), (pp. 37–40) [in Ukrainian].
 4. Diba, E. F. (2012). Opredelenie soderzhaniya sanatsii proizvodstvennoj dejatel'nosti predpriyatija [Determination of the content of the reorganization of the production activity of the enterprise]. *Vestnik Omskogo universiteta. Ser.: Jekonomika – Bulletin of Omsk University: Collected papers. A Series "Economics"*, (3), (pp. 149–154) [in Russian].
 5. Dikan, L. V. & Holub, Iu. O. (2007). Finansove zabezpechennia diialnosti pidpriemstva: sutnist ta dzherela [Financial support of the enterprise activity: essence and sources]. *Ekonomika rozvytku – Development economics*, 3 (43), 65–68 [in Ukrainian].
 6. Ziatkovska, L. I. (2007). Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia pidpriemstv [Methodological Principles of Financial Support of Enterprises]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 6, 148–155 [in Ukrainian].
 7. Kindzerskyi, Iu. V. (2013). *Promyslovisht Ukrainy: stratehiia i polityka strukturno-tekhnolohichnoi modernizatsii [Ukrainian Industry: Strategy and Policy of Structural and Technological Modernization]*. Kyiv : IEP NAN Ukrainy [in Ukrainian].
 8. Kuhii, A. A. & Sokoteniuk, S. M. (2014). Strukturnyi analiz finansovoho zabezpechennia maloho pidpriemnytstva [Structural analysis of financial support of small business] *Ekonomichnyi visnyk NTUU KPI – Economic Bulletin of NTUU KPI: Collected papers*, 11. Retrieved from <http://ev.fmm.kpi.ua/article/viewFile/45521/41698>. (accessed 17 February 2017) [in Ukrainian].
 9. Kuzmin, O. Ie., Melnyk, O. H. & Kohut, U. I. (2014). *Upravlinnia vytratamy na pidpriemstvakh [Cost management at enterprises]*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
 10. Lomachivska, I. A. (2012). Formuvannia dzherel finansovoho zabezpechennia rozvytku sub'ektiv maloho pidpriemnytstva [Formation of sources of financial support for the development of small business entities]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova – Bulletin of the Odessa I. Mechnikov National University: Collected papers*, (Vol. 17), (3–4), (pp. 37–43) [in Ukrainian].
 11. Daniuk, V. M., Petiukh, V. M., Tsymbaliuk, S. O. (et al.) (2004). *Menedzhment personal [Personnel Management]*. V. M. Daniuka, V. M. Petiukha (Eds.). Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
 12. Okseniuk, K. I. (2017). Finansove zabezpechennia rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Financial Support to the Development of Small Entrepreneurship in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 7 (47), 440–443 [in Ukrainian].
 13. Annenkov, I. V., Matjushin, A. V., Polovjan, A. V. & Ohten', A. A. (2008). *Sovershenstvovanie dolgosrochnogo kreditovaniya promyshlennykh predpriyatij: institucional'nyj aspekt [Perfection of long-term crediting of industrial enterprises: institutional aspect]*. V. P. Vishnevskij (Ed.). Doneck : IJEP NAN Ukrainy [in Russian].
 14. Zhuravlova, I. V., Yastremska, O. M., Merenkova L. O. (et al.). (2010). *Finansy pidpriemstva: teoretyko-metodychne zabezpechennia formuvannia ta vidtvorennia [Finances of the enterprise: theoretical and methodological support of formation and reproduction]*. I. V. Zhuravlova (Ed.). Kharkiv : KhNEU [in Ukrainian].
 15. Copa, N. V. (2010). *Upravlenie razvitiem*

promyshlennyh predpriyatij : metodologija, modeli, metody [Management of the development of industrial enterprises: methodology, models, methods]. Doneck: IT «ARIAL» [in Russian].

16. Shumpeter, J. A. (2007). *Teorija jekonomicheskogo razvitija. Kapitalizm, socializm i demokratija [The theory of economic development. Capitalism, Socialism and Democracy]. V. A. Antonomova (Ed.), V. S. Avtonomova (Trans.). Moskva : Jeksmo [in Russian].*

В. А. Власенко, кандидат экономических наук, доцент; **Я. А. Барыбіна**, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Процесс управления финансовым обеспечением развития предприятий в условиях рынка.**

Аннотация. Целью статьи является обоснование теоретических положений и разработка практических рекомендаций по внедрению эффективного процесса управления финансовым обеспечением развития предприятий в условиях рынка. **Методология исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения. **Результаты.** В статье рассмотрены основные направления формирования эффективного процесса управления финансовым обеспечением развития предприятий. Обосновано экономическое содержание научного понятия «процесс управления финансовым обеспечением развития предприятия». Обобщены ключевые характеристики и особенности финансового обеспечения развития предприятия. **Практическое значение результатов исследований.** Предложен алгоритм процесса управления финансовым обеспечением развития предприятия в условиях рынка с его составными элементами и практическими мероприятиями.

Ключевые слова: развитие предприятий, источники финансирования, финансовое обеспечение развития предприятий, социально-экономическая система, процесс управления, процесс управления финансовым обеспечением развития предприятий, рыночная среда.

V. Vlasenko, Cand. Econ. Sci., Docent; **Ya. Barybina**, Cand. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). **The managing process of financial support for the development of enterprises in a market conditions.**

Annotation. The purpose of the article is to substantiate the theoretical positions and develop practical recommendations for implementation of an effective process of financial management of enterprises development in the market conditions. **Methodology of research.** The objectives of the article implemented by using the following research methods: analysis and synthesis, systematization and generalization. **Findings.** The main directions of formation of an effective the managing process of financial support for the development of enterprises are discussed in the article. The economic content of the scientific concept of «the managing process of financial support for the development of enterprise» is substantiated. The key characteristics and features of financial support for the development of enterprise are summarized. **Practical value.** The algorithm of the managing process of financial support for the development of enterprise in a market conditions with its constituent elements and practical measures is proposed.

Keywords: enterprise development, financing sources, the financial support for the development of enterprise, social and economic system, management process, the managing process of financial support for the development of enterprises, the market environment.